

В 2005 році між Міноборони США та МОЗ України укладено Угоду стосовно співробітництва у галузі запобігання розповсюдження технологій, патогенів та знань, які можуть бути використані для розробки біологічної зброї.

Протягом кількох років США виходили з ініціативою щодо розширення співпраці у галузі біобезпеки шляхом приєднання до чинної Угоди наукових установ, підпорядкованих Мінагрополітики України (Держветфітослужба) та НААН України.

Принципові розбіжності сторін Угоди полягали у підходах до правового вирішення цього питання: українська сторона виступала за укладання окремої угоди між зазначеними установами та МО США, виходячи з того, що Угода є суто міжвідомчим документом, який регулює відносини лише МОЗ України та МО США і жодним чином не стосується інших відомств та їх специфічних завдань. Однак, на наполягання американської сторони розпорядженням КМУ від 27.08.2008р. № 1154-р визначені додаткові виконавчі органи Угоди – Держветфітослужба на НААН, тим самим надавши офіційний доступ іноземним військовим фахівцям до вітчизняних об'єктів.

З часу підписання Угоди іноземною стороною не зроблено суттєвих кроків щодо виконання своїх зобов'язань.

Станом на 31.05.2013 року (дата, до якої діяв проект зменшення біозагрози) компанія "Блек енд Вітч Спешіал Проджектс Корп." не модернізувала більшість лабораторій, а ті, що побудовані для ветеринарів за п'ять років (всього 3 об'єкти), не передані на баланс у зв'язку з відсутністю проектно-кошторисної документації та підтверджуючих документів про якість та вартість робіт.

Так, у 2013 році зазначеною компанією було задекларовано, що на модернізацію трьох біологічних лабораторій в системі Держветфітослужби було витрачено 37,8 млн. грн.

За результатами проведення незалежної експертної оцінки вартості виконаних робіт було виявлено завищення їх фактичної вартості на суму 17,7 млн. грн. Згідно з наявними даними, різниця між задекларованою та фактичною вартістю робіт скеровувалась на банківські рахунки комерційних структур, що мають ознаки

7
фіктивності (наприклад ТОВ "Голден Україна", ТОВ "БК Профбудінвест", ТОВ "Столична торговельна агенція" інші).

За висновками фахівців, аналогічні порушення ймовірно мали місце і під час модернізації компанії "Блек енд Вітч Спеціал Проджектс Корп." інших біолабораторій в Україні (усього 15), що призвело до нецільового використання (виведення у "тінь") коштів США на суму біля 70 млн. грн.

Подібна неофіційна діяльність іноземних комерційних структур призвела до неналежної якості виконання робіт на вищезгаданих об'єктах, що є неприпустимим з огляду на їх потенційний рівень небезпеки (лабораторії призначені для роботи з небезпечними патогенними мікроорганізмами) та створює передумови до виникнення загроз національній безпеці України в біологічній сфері.

Водночас, окремі кроки іноземних представників можна розцінювати як дії з підриву відповідного науково-технічного потенціалу. На підтвердження цьому, починаючи з 2007 року, представники МО США наполягають на необхідності консолідації небезпечних патогенів людського та тваринного походження в єдиному сховищі (центральна референс-лабораторія з ветеринарним та медичними напрямками), а не на розвитку і модернізації систем комплексного фізичного і біологічного захисту мережі науково-медичних, епідеміологічних, ветеринарних і протичумних установ. Реалізація цих пропозицій є ризиком для відповідного науково-дослідного потенціалу.

Вимоги американської сторони щодо створення єдиного сховища патогенів суперечать принципам існуючої в Україні системи ветеринарного контролю, яка передбачає постійну роботу з патогенами на місцях.

У США ветеринарні (тваринні) та медичні (людські) штами мікроорганізмів зберігаються також окремо у 10 федеральних лабораторіях, які діють за "кущовим" принципом – одна на кілька штатів. Крім того, існують федеральні НДІ за профілями роботи, де також зберігаються штами мікроорганізмів для проведення досліджень.

Аналіз систем санітарно-епідеміологічного нагляду та ветеринарного контролю в провідних країнах Європи (Греція, Данія,

Іспанія, Італія, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Туреччина, Фінляндія, Франція, Швеція), Центральної та Південної Азії та АТР (Індія, КНР, Сингапур, Таїланд, Японія) свідчить про розподіл відповідних служб.

У жодній з перелічених країн не існує єдиної консолідованої референс-лабораторії.

Досвід співпраці інших пострадянських країн (Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Узбекистану) із США у сфері зменшення біологічної загрози свідчить про високу ймовірність застосування Вашингтоном вже апробованих у двосторонньому діалозі з цими державами, а також Україною механізмів примусу до здійснення де-факто односторонніх кроків, які підривають національний науково-технічний потенціал та існуючу систему біобезпеки України.

Так, у 2004 році між урядами США та Грузії була підписана Угода про взаємодію у питаннях біологічної безпеки. Угодою передбачалось поетапне співробітництво у вказаній сфері, зокрема: на першому етапі – забезпечення фізичного і технічного захисту лабораторій і інститутів, де зберігаються небезпечні та особливо небезпечні штами, збудників людських та тваринних інфекційних хвороб; на другому – безоплатна передача американській стороні наявних в Грузії штамів мікроорганізмів або їх копій; на третьому – будівництво центральної референс-лабораторії для консолідації штамів. Після підписання Угоди в Грузії було здійснено інвентаризацію наявних штамів мікроорганізмів, розробок та можливостей. Перелік був переданий американській стороні, за результатами аналізу якого у терміновому порядку літаком ВПС до США було вивезено штами особливо небезпечних патогенів. Крім заявлених у запиті МО США 18 штамів, американській стороні були передані на безоплатній основі також інші штами, а залишені у власності Грузії копії були практично втрачені під час реформування системи санепіднагляду у 2004-2008 рр.

Реалізація проекту призвела до знищення системи епіднагляду та поставила під цілковиту залежність від США індикацію, ідентифікацію та лікування небезпечних вірусних захворювань. Так, у 2007 році через відсутність власних

штамів і знищену систему діагностики грузинські ветеринари не змогли вчасно ідентифікувати вірус африканської чуми свиней та вжити заходів протидії.

Інший напрям інтересів іноземної сторони, який активно просувається в межах "переговорного процесу", вирішення питання щодо передачі з Мінагрополітики та НААН представникам США інформації про перелік та місця зберігання особливо небезпечних біологічних агентів, токсинів і атласу історичних місць виникнення інфекційних захворювань в Україні та копії наявних патогенних штамів. Вартість колекції наявних в Україні штамів патогенів, за середніми міжнародними розцінками, більше 2 млрд. доларів США. Очевидно, що проблема отримання їх копій знаходиться у площині інтересів американських біотехнологічних і фармацевтичних компаній.

Крім того, МО США намагається незаконно встановити на території України дозорні пункти та електронні системи передачі даних про спалахи інфекційних захворювань на центральний сервер до США. Презентована американськими військовими електронна система ЕЛІССЗ пропонується ними до впровадження в структурних підрозділах Держветфітослужби та НААН України.

Вказані дії американської сторони розцінюються вітчизняними експертами як формування власної бази даних щодо штамів патогенів, котрі зберігаються на українських об'єктах, системи їх зберігання, а також здійснення моніторингу та вивчення військовими медиками США ефективності застосування в конкретних регіонах України патогенів особливо небезпечних інфекцій для створення або модернізації нових видів біологічної зброї селективного типу дії (проти певної раси, генотипу, території народження або проживання).

Аналіз інформації, яка надходить від компетентних державних органів, свідчить, що американською стороною реалізується оборонний проект, у якому наша держава розглядається як один із елементів створюваної в США глобальної мережі моніторингу за розповсюдженням особливо небезпечних біологічних агентів та їх впливу на конкретний генотип людини.

Крім того, МО США за підтримки посадових осіб НААН України вживаються заходи з будівництва в м. Мерефа Харківської області

центральної референс-лабораторії для консолідації штамів особливо небезпечних патогенів (ОНП) тваринного походження, що викликало відповідну негативну реакцію громадськості та депутатського корпусу (І.Сех, І.Швайка, А.Аваков та інш.).

Експлуатація запланованої для впровадження іноземною стороною системи епізоотологічного та епідеміологічного моніторингу в Україні, функціонування якої базуватиметься на використанні імпортованих матеріалів, спеціальної апаратури, комплектуючих, оснащення, реактивів тощо, **потребуватиме виділення значних бюджетних коштів.** Аналіз ситуації довкола фінансування американською стороною подібних проектів свідчить, що після досягнення іноземцями власних цілей воно буде припинено. Таким чином, бюджет отримає значні навантаження.

Згідно з інформацією Мінекономрозвитку України, проекти зі зменшення біологічної загрози, які виконувались в рамках Угоди, а також акредитація представництва компанії "Блек енд Вітч" завершилися 31.05.2013 року. **Правових підстав для подальшої пролонгації проектів до 2017 року немає.**

У квітні 2013 міжвідомчою комісією у складі представників СБУ, МОЗ, МЗС, АРНБО, НАМН, НААН, Держсанепідслужби та Держветфітослужби, створеною на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 04.12.2012р. № 763т, було прийнято рішення щодо необхідності внесення змін до Угоди та доведення позиції України американській стороні.

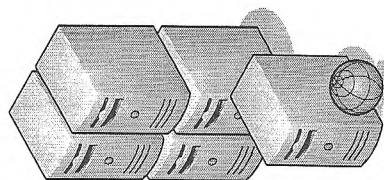
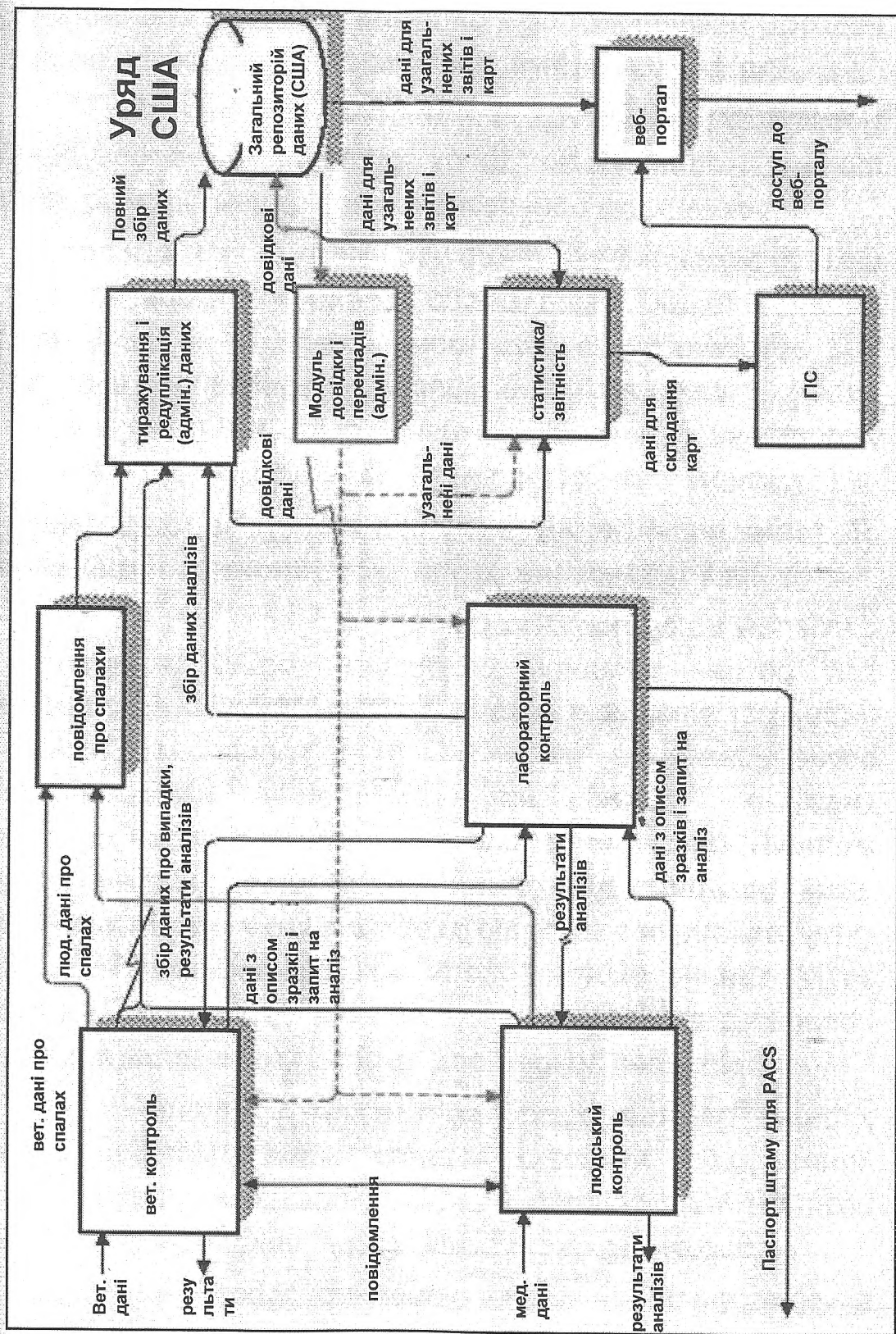
За висновками цієї комісії, згадані вище ініціативи американської сторони негативно позначаються на процесі реалізації Угоди та є неприйнятними для України у контексті власного бачення концепції побудови ефективної системи епідеміологічного та епізоотологічного нагляду, прийнятої 01.04.2013р. постановою Кабінету Міністрів України № 620 "Про затвердження Державної цільової програми з біобезпеки на 2015-2020 роки".

СБУ поділяє державницьку позицію Мінагрополітики та Держветфітослужби України щодо недоцільності продовження проекту зменшення біологічної загрози в Україні як такого, що створює загрозу національним інтересам в біологічній сфері.

Схема роботи EIDSS

WE BRING IT ALL TOGETHER